

Л. М. Івашова, доктор наук з державного управління, професор, професорка кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів <https://orcid.org/0000-0003-3176-919X>

Н. І. Шевченко, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів <https://orcid.org/0000-0001-6386-8198>

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕШЕДІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

У статті досліджується проблематика впливу процесів цифровізації на ефективність податкового адміністрування, зниження рівня тіньової економіки та мінімізацію корупційних ризиків у діяльності податкових органів. Обґрунтовано, що традиційні методи податкового контролю, які базуються на безпосередньому контакті платника податків та інспектора, містять значну дискреційну складову та є фундаментальним підґрунтям для виникнення корупційних схем. Доведено, що впровадження цифрових технологій та комплексних цифрових рішень є безальтернативним шляхом реформування податкової системи. У роботі детально проаналізовано ключові цифрові інструменти, які вже імplementовані або перебувають на стадії впровадження в Україні, а саме: Електронний кабінет платника податків, Система моніторингу критеріїв оцінки ризиків (СМКОР), програмні реєстратори розрахункових операцій (ПРРО), система електронного адміністрування ПДВ та реалізації підакцизних товарів (e-Акциз). Особливу увагу приділено технологіям аналізу великих даних (Big Data) та ризик-орієнтованому підходу, які дозволяють автоматизувати процеси відбору платників для перевірок, виключаючи суб'єктивний фактор та можливості e-аудиту. Визначено, що автоматизація процесів фіскалізації готівкових розрахунків через ПРРО стала потужним драйвером виведення з тіні сегменту малого та середнього підприємництва. Водночас у статті окреслено низку викликів, пов'язаних із цифровою трансформацією, зокрема питання кібербезпеки, захисту баз даних від несанкціонованого втручання та необхідності постійної адаптації нормативно-правової бази до стрімкого технологічного розвитку. Зроблено висновок, що концептуальний перехід податкової служби від фіскально-карального органу до непомітного, але високотехнологічного сервісу є головною запорукою подолання системної корупції та забезпечення стабільних податкових надходжень до бюджету.

Ключові слова: цифровізація, податкове адміністрування, податкова система, демінізація економіки, корупційні ризики, антикорупційні заходи, СМКОР, ПРРО, Big Data, тіньові схеми, податковий контроль, e-аудит.

L. M. Ivashova, N. I. Shevchenko. Digital transformation of tax administration as a tool for economy definition and fighting corruption

The article examines the issue of the impact of digitalization processes on the efficiency of tax administration, reducing the level of the shadow economy and minimizing corruption risks in the activities of tax authorities. It is substantiated that traditional methods of tax control, which are based on direct contact between the taxpayer and the inspector, contain a significant discretionary component and are the fundamental basis for the emergence of corruption schemes. It is proven that the introduction of digital technologies and complex digital solutions is an alternative way to reform the tax system. The paper analyzes in detail the key digital tools that have already been implemented or are in the process of being implemented in Ukraine, namely: the Taxpayer's Electronic Cabinet, the Risk Assessment Criteria Monitoring System (SMCOR), software registrars of settlement operations (PRRO), the system of electronic administration of VAT and the sale of excisable goods (e-Excise). Particular attention is paid to big data analysis technologies (Big Data) and a risk-oriented approach, which allow automating the processes of selecting payers for inspections, eliminating the subjective factor and the possibilities of e-audit. It is determined that the automation of the processes of fiscalization of cash payments through PRRO has become a powerful driver of bringing the small and medium-sized business segment out of the shadows. At the same time, the article outlines a number of challenges related to digital transformation, in particular the issues of cybersecurity, protecting databases from unauthorized interference, and the need for constant adaptation of the regulatory framework to rapid technological development. It is concluded that the conceptual transition of the tax service from a fiscal and punitive body to an inconspicuous but high-tech service is the main key to overcoming systemic corruption and ensuring stable tax revenues to the budget.

Key words: digitalization, tax administration, tax system, de-shadowing of the economy, corruption risks, anti-corruption measures, SMCOR, PRRO, Big Data, shadow schemes, tax control, e-audit.

© Л. М. Івашова, Н. І. Шевченко, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Постановка проблеми. Тіньова економіка та системна корупція у сфері оподаткування залишаються одними з найгостріших проблем, що стримують економічний розвиток держави. За оцінками різних міжнародних та вітчизняних інституцій, рівень тіньової економіки в Україні традиційно коливався в межах 30-40% від офіційного ВВП. Значна частина цього обсягу генерується через схеми ухилення від сплати податків, зокрема махінації з податком на додану вартість (ПДВ), приховування реальних обсягів готівкової виручки та неофіційне працевлаштування. Історично склалося так, що складність адміністрування та широкі дискреційні повноваження посадових осіб створювали ідеальне середовище для корупції. Єдиним ефективним механізмом руйнування таких умов є цифрова трансформація процесів – усунення «людського фактора» шляхом алгоритмізації та автоматизації процедур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика корупції, тіньової економіки та пошуку дієвих механізмів податкового адміністрування є предметом постійного наукового дискурсу. Фундаментальні засади сутності тіньової економіки, її особливостей та загальних шляхів легалізації глибоко розкрито у класичних працях З.С. Варналія [1]. На сучасному етапі ці дослідження розширюються через призму євроінтеграційних прагнень України [2] та державної безпеки, зокрема, І.В. Супрунова [2] ґрунтовно дослідила державну політику у сфері детінізації як структурну складову безпеки національної економіки.

Еволюційний аспект розвитку податкових систем та податкового обліку в історичній та технологічній ретроспективі детально проаналізовано колективом авторів на чолі з Д.О. Грицишеним [4]. Водночас перехід до цифрової економіки змусив науковців сфокусуватися на новітніх інструментах фіскальної політики. Так, базові концепції податкового регулювання в умовах формування цифрової економіки в Україні були закладені В.Г. Бодровим [5], а специфіку податкового контролю в нових цифрових реаліях розкрито у працях В.В. Пухальського [6].

Значну увагу вітчизняні вчені приділяють практичному інструментарію податкових органів. Аналітичний огляд розвитку цифрових інструментів податкового адміністрування наведено в працях Ю.В. Касперович [7]. Окремо варто відзначити дослідження правових аспектів цифровізації, зокрема В.П. Мороз [8] акцентує увагу на використанні ІТ-технологій для забезпечення принципу належної обачності у податковому адмініструванні. Безпосередньо вплив технологій на рівень тіньового сектору досліджено у працях М. Хмиза, С. Петкова та ін. [9], які розглядають цифровізацію податкової системи як прямий інструмент боротьби з тіньовою економікою, а концепцію «податків майбутнього» та адміністрування в умовах тотальної цифровізації досліджували С.В. Іванов, В.Д. Чекіна та Г.В. Разумова [10].

Крім того, важливим орієнтиром є аналітичні звіти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо глобальних трендів цифровізації податкового адміністрування [11, 12]. Незважаючи на потужну теоретичну базу, сформовану згаданими науковцями, стрімке оновлення законодавства (зокрема, впровадження новітніх систем СМКОР, ПРРО та стандарту SAF-T UA) постійна еволюція схем ухилення від оподаткування вимагають подальшого узагальнення практики застосування цифрових інструментів, що й зумовлює мету даної статті.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні значний масив досліджень присвячений антикорупційному потенціалу електронного урядування у фіскальній сфері. Впровадження інформаційних технологій сприяє підвищенню прозорості, зменшує корупційні ризики та покращує взаємодію між платниками податків і контролюючими органами. Науковці Національного інституту стратегічних досліджень акцентують на необхідності поглиблення міжвідомчої взаємодії, зокрема між Державною податковою службою (ДПС) та Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК) з розробки спільних методичних підходів до моніторингу способу життя та непрямих методів контролю розглядаються як дієвий механізм упередження фіскальних порушень [7, с. 5].

Як зауважують науковці [2, 8-10] автоматизація обробки даних та мінімізація людського фактору через електронні сервіси є базовою умовою зниження рівня корупції в органах ДПС, оскільки в основі податкової корупції лежить асиметрія інформації та контактність процедур. Традиційне паперове адміністрування надавало інспектору монопольне право трактувати норми законодавства та приймати рішення щодо застосування штрафних санкцій. Серед найбільш поширених тіньових схем, що потребували корупційного сприяння, можна виділити:

- 1) «скрутки» ПДВ – формування фіктивного податкового кредиту шляхом підміни номенклатури товарів;
- 2) реалізація неврахованої готівкової продукції без застосування касових апаратів (РРО);
- 3) контрабандні потоки та нелегальний обіг підакцизних товарів.

Руйнація цих схем можлива лише за умови створення цифрового середовища, де транзакції фіксуються в режимі реального часу, а відхилення ідентифікуються машинними алгоритмами. Для цього в Україні використовується певний арсенал цифрових інструментів, практика застосування якого визначена на законодавчому рівні.

Наразі цифрова інфраструктура податкової системи України базується на нормах Податкового кодексу України (далі ПКУ), зокрема означена положеннями Розділу II «Адміністрування податків, зборів, платежів» та орієнтована на подолання корупційних ризиків.

Зокрема, відповідно до ст. 42-1 ПКУ [13], Електронний кабінет платника податків забезпечує безконтактну взаємодію – це фундаментальний антикорупційний інструмент, який ліквідував поняття «домовитися з інспектором при поданні звітності». Усі дії платника та органу фіксуються системою з використанням кваліфікованого електронного підпису (далі КЕП).

Система моніторингу критеріїв оцінки ризиків (далі СМКОР), що запроваджена відповідно до п. 201.16 ПКУ та регламентована Постановою КМУ № 1165 [14], автоматично аналізує податкові накладні перед їх реєстрацією в Єдиному реєстрі податкових накладних (далі ЄРПН). СМКОР зіставляє обсяги «входу» та «виходу» товарів, перевіряє наявність трудових ресурсів і виробничих потужностей. Якщо система бачить ознаки фіктивності, вона автоматично блокує накладну. Це усунуло можливість податківців «заплющувати очі» на масиви фіктивного кредиту. Наразі система блокує близько 0,5-1,0% накладних, але це саме ті ризикові операції, які раніше формували багатомільярдні втрати бюджету.

Програмні РРО (ПРРО). Закон України № 128-IX [15] здійснив революцію у фіскалізації розрахунків, дозволивши використовувати замість дорогих класичних касових апаратів звичайні смартфони чи планшети з відповідним ПЗ. Дані про кожну транзакцію миттєво передаються на сервер ДПС. Це кардинально звузило поле для тіншового готівкового обігу, який є живильним середовищем для виплати зарплат у «конвертах» та придбання нелегальних товарів.

Відповідно до Закону України № 1017-IX [16], внесено зміни до ст. 85 ПКУ [8], відповідно до яких Україна переходить до використання стандартних файлів аудиту для податкової служби (Standard Audit File for Tax – далі SAF-T). Це єдиний електронний формат даних, який платник податків надає для автоматизованого аналізу. При цьому замість тисяч паперових копій первинних документів, підприємство вивантажує файл зі своєї облікової системи. Алгоритми ДПС миттєво порівнюють дані з реєстрами накладних та банківськими виписками. Таким чином включається антикорупційний ефект коли Е-аудит мінімізує суб'єктивізм інспектора під час виїзних перевірок, а висновки про порушення робить програма на основі математичних розбіжностей, що унеможлиблює «виторгування» штрафів. При цьому перехід до е-аудиту це не просто «перевірка в комп'ютері», а зміна філософії: від «покарати» до «виявити системну помилку та виправити її».

Сучасне адміністрування переходить від концепції перевірки після завершення періоду («post-audit») до перевірка дотримання законодавства в режимі реального часу («compliance in real-time»), адже сьогодні Державна податкова служба України оперує петабайтами інформації, а застосування технологій Big Data дозволяє здійснювати перехресний аналіз через інструменти: співставлення даних ЄРПН, митних декларацій та банківських виписок; виявлення прихованих зв'язків між контрагентами для викриття транзитних фінансових груп.

Ризик-орієнтований підхід, закріплений у ст. 77 ПКУ [13], означає, що планові перевірки формуються автоматизовано. Інспектор не може за власним бажанням включити підприємство до плану-графіка перевірок – це робить машина на основі індикаторів ризику (наприклад, рівень сплати податку на прибуток нижче середньогалузевого).

Також важливим є те, що цифровізація робить Україну зрозумілою для міжнародних інвесторів (відповідність стандартам OECD та FATF) та наближає процеси податкового адміністрування до європейських норм і стандартів.

Загалом застосування цифрових інструментів має суттєві переваги над традиційними інструментами податкового адміністрування (табл. 1).

Аналіз даних таблиці 1 дозволяє стверджувати, що перехід від традиційного до цифрового адміністрування є зміною самої парадигми відносин «держава – бізнес». Ключовим аспектом тут є перехід від реактивного контролю (перевірка того, що вже відбулося) до превентивного моніторингу. Основними перевагами цифровізації процесів податкового адміністрування є:

– по-перше, *деперсоналізація контролю*, а це головна антикорупційна перемога цифровізації, що полягає у фізичному віддаленні контролера від об'єкта контролю. Адже коли рішення про блокування ризикової операції

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційного та цифрового податкового адміністрування

Параметр порівняння	Традиційна модель (паперова)	Цифрова модель (Data-driven)
Взаємодія з платником	Очний контакт, фізичне подання документів.	Дистанційна через Е-кабінет та API.
Прийняття рішень	Дискреційні повноваження інспектора (суб'єктивізм).	Автоматизовані алгоритми та ШІ (об'єктивізм).
Швидкість реакції	Пост-фактум (через місяці/роки).	У реальному часі (Real-time compliance).
Аналіз ризиків	Вибірковий, часто за «наводкою» або симпатією.	Тотальний скринінг 100% операцій системою СМКОР.
Корупціогенність	Висока (через людський фактор).	Мінімальна (програма не бере хабарів).

Джерело: розроблено авторами

приймає алгоритм СМКОР, зникає простір для «торгу», оскільки програма не має особистого інтересу та діє за наперед заданими критеріями;

– по-друге, *об'єктивізація вибору об'єктів перевірки*, оскільки якщо раніше включення підприємства до плану перевірок могло бути інструментом тиску, то цифрова модель Data-driven базується на математичних індикаторах. Таким чином, сумлінний бізнес отримує «іммунітет» від безпідставних візитів інспекторів, що значно покращує інвестиційний клімат.

Окремим вектором подолання тіньових схем в оподаткуванні є цифровізація митних процедур, що базується на вимогах Митного кодексу України [17] та Митного кодексу ЄС [18]. При цьому Нова комп'ютеризована транзитна система (NCTS Phase 5) забезпечує обмін даними про транзит у реальному часі між 36 країнами. Це унеможливило схеми «перерваного транзиту», коли товар зникає на території країни без сплати мит.

Також цифровізація дозволяє здійснювати контроль у формах пост-митного контролю та митного е-аудиту не на кордоні (що створює черги та корупційні ризики), а після випуску товару у вільний обіг. А використання Автоматизованої системи аналізу ризиків (АСУР) забезпечує аналіз митної вартості подібних товарів по всьому світу в автоматичному режимі. Якщо задекларована ціна нижча за індикативну без об'єктивних причин, система автоматично генерує вимогу про донарахування платежів.

Детальний розгляд цифрових інструментів, наведених у таблиці 2, демонструє їхню вузькоспеціалізовану ефективність проти конкретних видів економічних злочинів, зокрема:

1. *Ліквідація системного шахрайства з ПДВ*. Завдяки інтеграції СМКОР та ЄРПН, держава отримала можливість бачити «ланцюги» перепродажу товарів у реальному часі. Це зробило схеми «скруток» (коли папір за документами перетворюється на зерно) економічно недоцільними, оскільки система миттєво ідентифікує невідповідність товарних залишків.

2. *Детінізація готівки через ПРРО*. Аналіз показує, що впровадження програмних РРО не лише спростило роботу бізнесу, а й створило «цифровий слід» кожної розрахункової операції. Це є критично важливим для боротьби з «сірим» імпортом, оскільки тепер кожен товар на полиці магазину має бути підтверджений фіскальним чеком у базі даних ДПС.

3. *Міжнародна синергія (NCTS)*. Узагальнення даних щодо митних інструментів підтверджує, що корупція на митниці долається через транскордонний обмін даними. Коли інформація про вантаж, випущений у Польщі, автоматично з'являється в українській системі NCTS, місцевий митник втрачає можливість змінити код товару або його вагу, оскільки будь-яка розбіжність буде автоматично зафіксована міжнародною системою.

Зазначені трансформації відповідають вимогам Директив ЄС [19, 20] та рекомендаціям Глобального форуму ОЕСР з питань прозорості та обміну інформацією для податкових цілей [21], що забезпечують податкову прозорість.

Незважаючи на суттєві успіхи в цифровізації процесів моніторингу та контролю у сфері оподаткування, залишаються критичні виклики щодо:

1) *кібербезпеки та захисту інсайдерської інформації*, адже й сьогодні існує ризик несанкціонованого втручання в бази даних з метою зняття статусів «ризиковості» з підприємств (так званий ІТ-фактор корупції), що вимагає впровадження технологій блокчейн для забезпечення незмінності реєстрів;

2) *кадрового потенціалу*, оскільки для управління складними аналітичними системами податкової служби потрібні не класичні ревізори, а дата-аналітики та фахівці з економічної кібернетики.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Цифрова трансформація є найефективнішим щепленням проти корупції в органах податкового адміністрування. Заміна дискреційних повноважень чиновника на машинні алгоритми ліквідує підґрунтя для корупційних змов. Такі інструменти як СМКОР, ПРРО та електронний акциз довели свою спроможність руйнувати тіньові схеми формування податкового кредиту та приховування готівки. Водночас для повної детінізації економіки необхідна подальша інтеграція баз даних різних державних органів,

Таблиця 2

Ключові цифрові інструменти та їх роль у подоланні тіньових схем

Цифровий інструмент	Об'єкт контролю / Схема, що ліквідується	Нормативне підґрунтя (ПКУ/МКУ)
СМКОР / ЄРПН	Боротьба зі «скрутками» ПДВ та фіктивним податковим кредитом.	ст. 201 ПКУ, Постанова КМУ №1165
ПРРО	Детінізація готівкової виручки, боротьба з «сірим» імпортом.	Закон №128-IX, ст. 3 Закону про РРО
SAF-T UA (Е-аудит)	Усунення маніпуляцій при перевірках великих платників.	ст. 85 ПКУ (щодо надання файлу SAF-T)
е-Акциз	Протидія нелегальному обігу пального та алкоголю.	Розділ VI ПКУ
NCTS (Митниця)	Ліквідація схем з підміною товару під час транзиту.	ст. 90-102 МКУ

Джерело: розроблено авторами на основі [13 – 18]

розвиток аналітичного блоку ДПС на основі технологій штучного інтелекту та посилення інформаційної безпеки системи. Цифрова податкова майбутнього – це сервіс, який працює непомітно для сумлінного бізнесу, але миттєво реагує на алгоритмічні відхилення, роблячи несплату податків технічно неможливою та економічно не вигідною.

Список використаних джерел:

1. Варналій З.С. Тіньова економіка сутність, особливості та шляхи легалізації: монографія. К.: НІСД, 2006. 576 с.
2. Івашова Л. М., Шевченко Н. І., Виноградова Н. Л. Особливості реалізації антикорупційної політики та протидії тіньовому сектору економіки у світлі євроінтеграційних прагнень України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. №3 (34). С.40-49. URL: <http://www.customs-admin.umsf.in.ua/archive/2022/3/6.pdf>
3. Супрунова І.В. Державна політика у сфері детінізації національної економіки як структурної складової державної безпеки: монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дім «Бук-Друк», 2021. 340 с.
4. Грицишен Д. О., Юхименко-Назарук І. А., Абрамова І. В., Ісламлі Д. Еволюційний аспект розвитку податкових систем та податкового обліку. *Економіка, управління та адміністрування*, 2025. № 1(111), С. 3–13. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2025-1\(111\)-3-13](https://doi.org/10.26642/ema-2025-1(111)-3-13)
5. Бодров В. Г. Податкове регулювання в умовах формування цифрової економіки в Україні. *Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування*. 2018. Вип. 2. С. 30-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ehsfat_2018_2_7.
6. Пухальський В.В. Податковий контроль в умовах цифрової економіки. *Ефективна економіка*. 2022. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_11_25.
7. Касперович Ю.В. Розвиток цифрових інструментів податкового адміністрування та контролю: аналітична записка. // Центр економічних і соціальних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень. 2021. 6 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-11/tsyfrovii-instrumenty_24112021.pdf
8. Мороз В.П. Використання інформаційних технологій у реалізації принципу належної обачності в податковому адмініструванні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2025. Випуск 87: частина 3. С. 84-88. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/03/14-2.pdf>.
9. Хмиз М., Петков С., Милянник З. та ін. Цифровізація податкової системи та податкове регулювання як інструмент боротьби з тіньовою економікою. *Path of Science*. 2023. Vol. 9, No. 9. С. 1008–1014. DOI: <https://doi.org/10.22178/pos.96> – 13
10. Іванов С.В., Чекіна В.Д., Разумова Г.В. Податки майбутнього: адміністрування в умовах цифровізації економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Вип. 43. С.54-60. URL: http://visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/43_2022ua/11.pdf.
11. Tax Administration 3.0: The Digital Era. OECD Publishing, Paris, 2020. URL: <https://www.oecd.org/tax/administration/tax-administration-3-0-the-digitalera.htm>
12. Tax Administration: Comparative Information Series 2022. OECD Publishing, Paris, 2023. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/taxadministration-2022_1e797131-en
13. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
14. Про затвердження порядку з питань зупинення реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 р. № 1165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-%D0%BF>.
15. Про внесення змін до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» та інших законів України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі та послуг : Закон України від 20.09.2019 р. № 128-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/128-20>.
16. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо лібералізації застосування реєстраторів розрахункових операцій платниками єдиного податку та скасування механізму компенсації покупцям (споживачам) за скаргами щодо порушення встановленого порядку проведення розрахункових операцій частини суми застосованих штрафних санкцій: Закон України від 01.12.2020 р. № 1017-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-20#Text>.
17. Митний кодекс України: Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI (із змінами та доповненнями, зокрема згідно із Законом № 3926-IX від 2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
18. Митний кодекс ЄС: Регламент (ЄС) № 952/2013 Європейського Парламенту і Ради від 9 жовтня 2013 року, що встановлює Митний кодекс Союзу (перегляд). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R0952> (дата звернення: 08.05.2026).
19. Директива Ради ЄС 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість (із змінами щодо цифровізації звітності та пакету ViDA — VAT in the Digital Age). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:32006L0112>
20. Директива Ради ЄС 2011/16/ЄС від 15 лютого 2011 року про адміністративне співробітництво у сфері оподаткування (та наступні правки DAC7/DAC8 щодо автоматичного обміну даними про доходи від цифрових платформ). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32011L0016>

21. Податкова прозорість: EOIR / AEOI CRS. Посібник із впровадження / Міністерство фінансів України підготовлено за матеріалами Глобального форуму з питань прозорості та обміну інформацією у податковій сфері та за підтримки його секретаріату. Київ. 2017. 27 с. URL: <https://surli.cc/lnnopq>

References:

1. Varnalii, Z.S. (2006). *Tin'ova ekonomika sutnist', osoblyvosti ta shlyakhy lehalizatsiyi: monohrafiya* [Shadow economy: essence, features and ways of legalization: monograph]. NISD. Kyiv 576 p.
2. Ivashova, L. M., Shevchenko, N. I., Vynogradova, N. L. (2022). *Osoblyvosti realizatsiyi antykoruptsiynoyi polityky ta protydyi tin'ovomu sektoru ekonomiky u svitli yevrointehratsiynykh prahnen' Ukrayiny* [Peculiarities of implementing anti-corruption policy and combating the shadow economy sector in the light of Ukraine's European integration aspirations]. *Publichne upravlinnya ta mytne administruvannya*. No. 3 (34). P. 40–49. URL: <http://www.customs-admin.umsf.in.ua/archive/2022/3/6.pdf>
3. Suprunova, I.V. (2021). *Derzhavna polityka u sferi detinizatsiyi natsional'noyi ekonomiky yak strukturnoyi skladovoyi derzhavnoyi bezpeky: monohrafiya* [State policy in the sphere of de-shadowing of the national economy as a structural component of state security: monograph]. LLC «Publishing house «Buk-Druk», Zhytomyr. 340 p.
4. Hrytysyhen, D. O., Yukhymenko-Nazaruk, I. A., Abramova, I. V., Islamli, D. (2025). [Evolutionary aspect of the development of tax systems and tax accounting]. [Economics, Management and Administration], No. 1(111), pp. 3–13. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2025-1\(111\)-3-13](https://doi.org/10.26642/ema-2025-1(111)-3-13)
5. Bodrov, V. G. (2018). Tax regulation in the conditions of the formation of the digital economy in Ukraine. [Economic Bulletin. Series: Finance, accounting, taxation]. Issue 2. pp. 30–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ehsfat_2018_2_7.
6. Puhalsky, V. V. (2022). [Tax control in the conditions of the digital economy]. [Effective economy]. No. 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_11_25.
7. Kasperovich Yu.V. (2021). [Development of digital tools for tax administration and control: analytical notex]. Center for Economic and Social Research of the National Institute for Strategic Studies. 6 p. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-11/tsyfrovi-instrumenty_24112021.pdf
8. Moroz, V.P. (2025). [Use of information technologies in the implementation of the principle of due diligence in tax administration]. [Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University. Series LAW]. Issue 87: part 3. P. 84–88. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/03/14-2.pdf>.
9. Khmyz, M., Petkov, S., Mylyanyk, Z. et al. (2023). [Digitalization of the tax system and tax regulation as a tool for combating the shadow economy]. *Path of Science*. Vol. 9, No. 9. P. 1008–1014. DOI: <http://doi.org/10.22178/ros.96> – 13
10. Ivanov, S.V., Chekina, V.D., Razumova, G.V. (2022). [Taxes of the future: administration in the context of digitalization of the economy]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*. Issue 43. P. 54–60. URL: http://visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/43_2022ua/11.pdf.
11. OECD (2020) *Tax Administration 3.0: The Digital Era*. OECD Publishing, Paris, 2020. URL: <https://www.oecd.org/tax/administration/tax-administration-3-0-the-digitalera.htm>
12. OECD (2023) *Tax Administration: Comparative Information Series 2022*. OECD Publishing, Paris, 2023. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/taxadministration-2022_1e797131-en
13. VRU (2010) *Podatkovyy kodeks Ukrayiny* [Tax Code of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019) *Pro zatverdzhennya poryadkiv z pytan' zupynennya reyestratsiyi podatkovoyi nakladnoyi / rozrakhunku koryhuvannya v Yedynomu reyestri podatkovykh nakladnykh: Postanova* [On approval of the procedures for suspension of registration of a tax invoice / calculation of adjustments in the Unified Register of Tax Invoices: Resolution]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-%D0%BF>.
15. VRU (2019). *Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrayiny «Pro zastosuvannya reyestratoriv rozrakhunkovykh operatsiy u sferi torhivli, hromads'koho kharchuvannya ta posluh» ta inshykh zakoniv Ukrayiny shchodo detinizatsiyi rozrakhunkiv u sferi torhivli ta posluh : Zakon Ukrayiny* [On Amendments to the Law of Ukraine “On the Use of Settlement Transaction Recorders in the Sphere of Trade, Public Catering and Services” and Other Laws of Ukraine on De-Shading Settlements in the Sphere of Trade and Services: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/128-20>.
16. VRU (2020). *Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny ta inshykh zakoniv Ukrayiny shchodo liberalizatsiyi zastosuvannya reyestratoriv rozrakhunkovykh operatsiy platnykam yedynoho podatku ta skasuvannya mekhanizmu kompensatsiyi pokupsyam (spozhyvacham) za skarhamy shchodo porushennya vstanovlenoho poryadku provedennya rozrakhunkovykh operatsiy chastyny sumy zastosovanykh shtrafnykh sanktsiy: Zakon Ukrayiny* [On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Laws of Ukraine on Liberalization of the Use of Settlement Transaction Recorders by Single Tax Payers and Cancellation of the Mechanism for Compensation to Buyers (Consumers) for Complaints Regarding Violation of the Established Procedure for Conducting Settlement Transactions of Part of the Amount of Applied Penalties: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-20#Text>.

17. VRU (2012). *Mytnyy kodeks Ukrainy* [Customs Code of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

18. European Parliament (2013). *Dyrektyva Rady YES 2006/112/YES vid 28 lystopada 2006 roku pro spil'nu systemu podatku na dodanu vartist' (iz zminamy shchodo tsyfrovizatsiyi zvitnosti ta paketu ViDA — VAT in the Digital Age)*. [EU Customs Code: Regulation (EU) No. 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code (revision)]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R0952>.

19. Council of Europe (2006). *Dyrektyva Rady YES 2006/112/YES vid 28 lystopada 2006 roku pro spil'nu systemu podatku na dodanu vartist' (iz zminamy shchodo tsyfrovizatsiyi zvitnosti ta paketu ViDA — VAT in the Digital Age)* [Council Directive 2006/112/EU of 28 November 2006 on the common system of value added tax (as amended by the digitalisation of reporting and the ViDA package – VAT in the Digital Age)]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:32006L0112>

20. Council of Europe (2011). *Dyrektyva Rady YES 2011/16/YES vid 15 lyutoho 2011 roku pro administratyvne spivrobitnytstvo u sferi opodatkovannya (ta nastupni pravky DAC7/DAC8 shchodo avtomatychnoho obminu danymy pro dokhody vid tsyfrovyykh platform)*. [Council Directive 2011/16/EC of 15 February 2011 on administrative cooperation in the field of taxation (and subsequent amendments DAC7/DAC8 on automatic exchange of data on income from digital platforms)]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32011L0016>

21. Ministry of Finance of Ukraine (2017). *Podatkova prozorist': EOIR / AEOI CRS. Posibnyk iz vprovadzhennya / pidhotovleno za materialamy Hlobal'noho forumu z pytan' prozorosti ta obminu informatsiyeyu u podatkoviy sferi ta za pidtrymky yoho sekretariatu*. [Tax transparency: EOIR / AEOI CRS. Implementation Guide / prepared based on materials from the Global Forum on Transparency and Exchange of Information in Tax Matters and with the support of its Secretariat]. Kyiv. 27 p. URL: <https://surli.cc/lnnopq>

Дата першого надходження статті до видання: 16.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026